

LINK DEBESIJOS

Paauglystėje jis dažnai eidavo į Debesiją, kur buvo dideli apleisti dvaro rūmai. Ši vietovė su prisiglaudusiais prie rūmų namukais buvo vadinama už keleto kilometrų esančio miestelio vardu. Tame miestelyje buvo pajuodęs akmenų grindinys, pieninė, netoliese stūksojo senose kronikose minimas piliakalnis... Jis norėdavo nueiti į tą miestelį, vis ketindavo, bet kažkodėl niekad nebuvo nuėjęs – gal dėl to Debesijos vardas jam visuomet skambėjo magiškai. Tačiau apleistame dvare jis viešėjo daug kartų, viešėjo dienom, savaitėm, kartais mėnesiais. Ten buvo parkas, tvenkinys, ilgi akmeniniai tvartai – siauručiais langeliais, žemais stogais, kiemai, išmurkdyti ratų, ten visur, net palei prieangį, telkšojo neperbrendamas purvas, ir žmonės vaikščiodavo per akmenis, plytgalius, patiestas lentas; dauguma jų dėvėjo guminius botus, su jais šokdavo ir vakaronėse. Ten gyveno jo sesuo, ji dirbo fermose melžėja, vėliau laukų darbininke.

Motina buvo mirusi, pamotė jo nemėgo ir, jeigu įlėkusi iš tvarto ar klojimo į trobą pamatydavo jį prie knygos, čiupdavo ją ir sviesdavo kur į kampą ar krosnį, tvodavo jam per galvą skuduru, aprėkdavo, išvadindavo visokiais žodžiais – stuobriu, nevėkšla, išgeibėliu... Ir jo akys tapdavo gailios, jis pasiremdavo ranka skruostus ir pagalvodavo apie savo motiną, kurią blausiai teprisiminė, prisiminė gal tik keletą žodžių... Kaip kartą paglostė jam galvą, kaip šluostė stalą – čia stalų beveik niekad nevalė, visa – indai, grindys, langai buvo apskretę, ir mažasis broliukas šliaužiodavo ant pliko užpakalio grindimis iš vieno kampo į kitą, kartais liesdamas saulės spindulius, spausdamas juos delneliais, kad nejudėtų; kartais broliuką apsupdavo cypsėdami viščiukai, sukvalsėdavo višta, jiems rodydama, kaip reikia gerti iš molio šukės vandenį, lesti grūdus; vištašūdžiais jis išsiterliodavo rankas, ir motina pribėgusi šerdavo per jas; iš palovės sprunkančio katino pabaidyta perekšlė rėkdama praskrisdavo pro vaiko veidą, paliesdama jį sparnais, nutūpdavo ant stalo, ir visa, kas ten buvo, lėkdavo žemėn, jai ten besiblaškant ir vėduojant sparnais – mat jis stengdavosi ją sučiupti, tačiau ji taip karksėdavo, rėkdavo, taip verždavosi nutverta, kad vėl atlėkdavo pamotė, šerdavo jam per nagus, per veidą ir rodydavo į broliuką, į grindis, į stalą – visur, kur tik buvo kas nors sudaužyta, išlieta, paversta. Apkiausėlis, šaukdavo ji, nevėkšla, žioplys, kai duosiu... Jo akys tapdavo tyros, didelės, ir jis išeidavo į laukus, į pakrūmes, žiūrėdavo, kaip dėdė kapoja, daužo kūju ratlankį, ir tie dūžiai nueidavo per laukus – suribuliuodavo šviesa vandens apsemtose pakrūmėse, atsimušdavo nuo skardžių, ir jam atrodydavo, kad ledinis vanduo gelia medžių šaknis, žibutės jam būdavo tokios gailios, karklo kačiukas toks švelnus, šviesos blykčiojimas ant ribuliuojančių bangelių toks šaltas, aštrus, skardis toks smėlėtas, saulėtas... Linkstanti pavasariniame vėjyje vytelė tokia skaudi ir šmaikšti, purienų pievoje varlinėjantis gandraus toks atsargus, juodas kranklys, išniręs iš juodo miško tarpeklio ir lėtai plasnojantis virš vandenų, – baugus, tarsi negeras gandas.

Jis mėgdavo gurinėti arkliamėšliais nusėtomis, kurmių išvarpytomis paupio pievomis, rankioti kriaukles, spalvotus akmenėlius, žvilgčioti į rąstus, raustis po sąnašynus, sukaliotis apie derva kvepiančias valtis, čiupinėti smala aptekusius pušų kamienus; jis laupydavo smalą nuo eglių, pušų ir ypač nustebo ją pamatęs ant vyšnių – tokia šviesi, gelsva, persišviečianti, beveik bekvapė, beskonė; jis susilipdė iš jos didžiulį kamuolį, maigė ir maigė pirštais; jis laupydavo nuo medžių kempines; jis nustebo pamatęs, jog kai kurie rugių stiebai turi sąnarius ir taip lengvai, taip gražiai per juos lūžta; jis dažnai užkopdavo ant kalvų ir dairydavosi – Debesijos vardas jam seniai buvo žinomas, ir kai ten apsigyveno jo sesuo, dažnos kelionės pas ją iš dalies tebuvo tik pretekstas – jis norėjo pamatyti Debesiją, miškingą pietvakarių kraštą, perkoštą besileidžiančios saulės, gaubiamą šilto gelsvo dulsvumo, o kartais – ištrykštančią žvarbiais saulėlydžiais; ten vedė kelias, apsodintas pajuodusiais gluosniais, ir jam tekdavo eiti pro kūdras,

nežinomas sodybas, nematytus kalnus, pro didžiuliais pilkais akmenimis užverstą pakalnę, pro molio lūšnelę šlaite, pro niūrų šaltekšnio slėnį, kur buvusią upės rėva, užgulta krūmų ir žolių, sruveno gėlas šaltinio vanduo, išsipilantis ant žvyro lopelių po juodalksniais, bėgantis pro avietynus, tenai, kur stūkso ūkanoti Šventosios slėnio miškai; jis praeidavo pro sudegintas sodybas, pro kryžius; už kiekvieno kelio posūkio atsiverdavo kažkas nauja, slėpinga, nelaukta. Mielas buvo jo kelias į Debesiją, apgaubtą dulso švytėjimo, perkoštą vakaro spindulių, žadinančią tolimą varpų gausmą, atmušančią šviesą, kaip ją atmuša akinantis sniego kalnų baltumas – saulėtomis žiemos dienomis jis keliaudavo į Debesiją slidėmis, tiesiog per laukus, smarkiai atsispyręs lazdomis, leisdavosi į pakalnę, lėkdavo sukaitęs į kalnus, toli nuklysdavo čia į pietus, čia į šiaurę, ir tik saulei leidžiantis, kai pakalnėse jį pasitikdavo šešėlių šaltis ir stovintys prie upelių medžiai imdavo šerkšnoti, kai žmonės jau būdavo įpusėję vakaro ruošą, jis patraukdavo į Debesiją, ir toks spartus tapdavo kelias; kalnai tarsi išsilygindavo – Debesiją tarsi didžiulį delną jam ištiesdavo plynus lygius laukus, kur jokio upelio, jokios kliūties, tik vienas kitas medis su savo šešėliu, tik standūs kieti vėpūtiniai, ir slidės pačios lėkdavo per juos, keldamos sniegą, kuris, būdavo, rūksta laukais, sūkuriuoja slystančiomis gyvačiukėmis. Ir kai paskutinį kartą blykstels vakaro saulė, ne, kai ji sustings ten, toli toli prie vos įžiūrimos aukštų, tiesių, nečionykščių medžių gretos, einančios iš šiaurės į pietus, jis pamatys Debesiją.

Toks buvo kelias į Debesiją, kai jis dar gyvenęs namuose.

Kartą, jau studentas, čia atvažiavo iš miesto, sesuo labai džiaugėsi, jį pamačiusi.

– Dabar tu pradėsi gyventi, tau niekad nebereikės skursti, – karštai šnekėjo ji, pildama į puodukus dar šiltą pieną. – Norbertai, – pasakė, pridėdama šaltus delnus prie jo skruostų – mat lauke spigino šaltis, nors sniego dar nebuvo ir palangėje švietė baltas šalčio sutrauktas kelio ruoželis, vedantis prie parko kūdros, kur blykčiojo ant ledo čiuožinėjančių vaikų pačiūžos, rogutės, – Norbertai, kaip gerai, kad tu žinotum, kaip gerai, kad tu įstojai mokytis, kad išvažiavai iš tų namų, Norbertai.

Jis stovėjo, nugarą priglaudęs prie šiltų krosnies plytų, prie jo kojų pleškėjo liepsna, čia pat buvo krūvelė beržinių malkų, kurių jis priskaldė; ant balta, jų motinos austa staltiese užtiesto stalo – pieno puodeliai, minkštas, kvapnus pyragas, sviestas; balti buvo pagalvių apvalkalai, lovos aukštos ir purios, „Va kaip tu minkštai miegosi“, – pasakė sesuo, klodama patalą, bet jis tylėjo, jis galvojo apie tuos metus, kai dar vaikas ateidavo į Debesiją ir kai sesuo tada gyveno šaltame didžiuliam kambary su kitomis šešiomis melžėjomis, vienos sesers draugės vardas buvo Janė, sviestas tenai buvo sušalęs, jos neturėjo duonos, o bernai, susėdę ant lovų, čia lošdavo kortomis, gerdavo, paskui per purviną koridoriuką išpuvusiomis grindimis eidavo į kitą kambarį, kur šokdavo, dažniausiai, pasibaigus kokiam susirinkimui ar vaidinimui, – viename vaidino ir jis, – ir sesuo bei jos draugė jį tempdavo šokti, ir jų išsiplėtę vyzdžiai bėgiodavo į šalis, kur pasieniais stoviniavo bernai, o jų skruostai būdavo sukaitę, ir jis dažnai pamesdavo taktą – jam atrodydavo, kad visi žiūri į jį, – užsistodavo ant kojų, nes grindys buvo nelygios ir batai įstrigdavo į plyšius... Kartą sesuo šūkalojo, šokinėdama ant vienos kojos ir bandydama ištraukti iš plyšio batelį, o į ją žiūrėjo iš kampo toks žvairakis, rodos, Albertas. Jis kas vakarą ateidavo pas ją, visuomet apgirtęs.

Už Alberto ji neištekėjo, jis vedė jos draugę Magdutę, o po pusmečio pasikorė. „Gerai, kad netekėjau, – džiaugėsi vėliau sesuo, – jau tada jis buvo nepataisomas girtuoklis, būdavo, taip keistai, taip karštai šneka: kad mylįs, negalįs gyventi, širdį atiduotų; jeigu už manęs netekėsi, pasikarsiu, pamatysi, Magdut, čia, mano širdy, tik tu viena. Žinok, jeigu netekėsi, Magdut...“

Jis dar matė vaizduotėje prie fermos susirinkusius bernus, kurie kilnojo svorius. Vienas, rodos, Mindaugas, buvo tokių plačių pečių, tokių raumeningų rankų, kad iškeldavo dvigubai daugiau už kitus, o kokį stiprų, kokį gražų jis turėjo balsą, kaip jį čia visi mylėjo, ypač melžėjos, kad ir kur jis pasisuktų, girdėjai: Mindaugėl, Mindaugėl... Toks paprastas, patrauklus – kaip norėjo jis, liesas išgeltęs vaikas, kurio viduriuose visuomet būdavo kirmėlių, sesuo vis jam duodavo česnako, – kaip jis norėjo būti toks, kaip jam pavydėjo, kaip stebėdavo jį, prisiplojęs prie stiklo, įsidėmėdamas kiekvieną Mindaugo krustelėjimą,

kryptelėjimą, pažiūrėjimą! Kur dabar Mindaugas? Dar jis matė juodus purvynus ir kokia apskretusi išeidavo iš tvarto jo sesuo, kaip maurodavo tvartan genamos karvės ir bulius, kaip jas talžydavo botagais, vydavo per purvą, per patosą, spardydamo į kaulėtus kulkšnius, kokios liesos jos buvo, ir melžėjos šaukdavo: va kiek pieno! Šlakelis! Katei neužtektų palakti. Šiū, bjauryste, dar mat pasispardys! Dvėsnai! Pieno ji man neatleis... Tu, Magdut, geriau numazgok tešmenis... Ką čia mazgoti, tušti kaip sūrmaišiai, kad nors pelų būtų, visiškai nebėr kuo šeria, o šitų šiaudų neėda – suplėkę...

Matė jis dar sudžiūvusio molio kalvas, moteris, susėdusias prie burokų krūvos, girdėjo, kaip jos dainuoja: „O kai aš sugrįšiu, žiedeliais mainysiu“. – Spalio saulė tiško jų balsuose; juose vėrėsi gėlos laukų platumos, rausvos, akmenuotos, molėtos, su gelstelėjusiais medžiais po naktinių šalnų siūbtelėjimo, šermukšnių gėla, gajomis usnimis, su kuriomis galynėjosi per vasarą, su toli tarp miškų regimu baltu bokštu. „O tu ko nedainuoji, varliuk? – pasakė jam viena. – Va kai kelnes numausiu, varpelį nutrauksime, tai žinosi...“

Jis užsiminė seseriai apie Mindaugą, norėjo paklausti apie tas moteris, jis matė molio laukus, besileidžiančius pakalnėn, bet sesuo pratarė:

– Aš irgi jau baigiu savo gyvenimą susitvarkyti... Greit gal iš čia išvažiuosiu. Aš išteku..

Kambaryje jau buvo šilta, krosnyje dar traškėjo ugnis, ir žvaigždės žibėjo juodame dangaus lopely. Jam buvo čia gera, kartu kažko baugu: šiame didžiuliame name jie tikriausiai buvo tik dviese, ir kažkas negera slapstėsi jo tamsiose kertėse.

Kitą vakarą jie vėl šnekučiavosi, šildydami priekrosnies ir žvilgčiodami į šarmojantį langą.

Visą dieną jis skaitė „Pamestinuko Tomo Džonso istoriją“. Ta knyga jį sukrėtė. Ir dabar sujaudintu balsu seseriai pasakojo apie pamestinuko klajones, susitikimo džiaugsmą, apie begalinį žmonių gerumą ir blogį, kuris tūnojo juose. Šykštumas, purvas, pavydas, – šnekėjo jis, nepaprastai karščiuodamasis, mosikuodamas rankomis, su pasidarygėjimu iškreipdamas lūpas. Sesuo žiūrėjo į jį kiek atšlijusi, matyt, nedaug ką tesuprasdama, nors žodžiais ir pritarė: žinoma, ji suprantanti, pasakok. „Niekšiškumas! – šūktelėjo jis. – Kiek dar žmoguje niekšiškumo, va, čia parašyta, klausyk.“

Jis paskaitė, tačiau balsu tariami žodžiai neturėjo to stulbinančio reikšmingumo kaip skaitomi tyliai. O kaip jis pritariąs šitam rašytojui, koks įžvalgumas! „Koks žmogaus sielos permatymas! – šūktelėjo, o jo didelės akys žėrėjo liesame veide. – Naktis, žmogaus siela – tamsiausia naktis“, – šnekėjo užsikirsdamas, springdamas žodžiais, gestikuliuodamas tamsoje, nes niekaip neįstengė išsakyti užvaldžiusių jausmų. Tai buvo meilė, tai buvo neįžiūrima bedugnė, tai buvo viltis, nepaprastas grožis, tikėjimas kažkuo – visu tuo jam alsavo tamsa, joje boluojantis sesers veidas. Bet sesuo, putli riebulė, vis dėlto jį suprato – pirmąkart jie buvo atsidūrę taip arti vienas kito, šnekėjosi ne šiaip apie ką, o apie jų abiejų, pamestinukų, patirtus vargus ir pragaištį. Ji atsiliepė su tuo pačiu entuziazmu, jos balsas truputį virpėjo; brolis buvo laimingas; jis toks netikras dėl sesers ateities. Kas jo laukė mieste? Tą vidurnaktį sesers kambarėlyje, šildydami priekrosnies, traškant ugniai, buvo laimingas; sujaudintomis akimis žvilgčiojo į tamsoje boluojantį keliūkštį, į aukštą speigo žvaigždę; nuo horizonto kilo mėnulis, ir žmogaus siela, gyvenimas, istorija, žmonija jam buvo neaprepiama, žadino tuos pačius jausmus kaip besisukančiųjų žvaigždžių visata – kur jie skrieja? Iš kur? Kam? Kodėl staiga plykstelė žvaigždė, kam žmonės myli ir kenčia, susitinka, išsiskiria, miršta? Kas jis yra šitame namelyje, šitoj beribėj naktį? Rytoj štai tuo vieškeliu iškeliaus į miestą, iškeliaus sesuo, ir jis niekad nebeatvažiuos čia, kur matė tokį varganą graudų sesers gyvenimą, kur ieškojo prieglobsčio ir šilumos; visa dings, kaip dingo Mindaugas, Magdutė, Albertas, purvas, perdžiūvusio molio laukai, nutvieksti besileidžiančios saulės. Jis paliks Debesiją, į kurią keliudavo toks džiugus, susijaudinęs, pakerėtas kiekvieno kelio posūkio, nuo kiekvienos kalvos atsiveriančio slėpiningumo ir grožio. Ne, Debesija visuomet liks su juo.

Begalinis švelnumas čia visa gaubė, toks artimas buvo jam sesers balsas, čia besiskundžiantis, kažką su išgąščiu prisimenantis, čia entuziastingas, pakilus – ji visą laiką galvojo apie savo jaunikį: aukštą, kaulėtą, rūpestingą, nepaprastai atidų žmogų („Aš būsiu su juo laiminga!“ – šūktelėjo ji mintyse, broliui kalbant).

Paskui sesuo ėmė jį mokyti, kaip turi gyventi, su kuo draugauti: „Svarbiausia – nešvaistyti pinigų. Taupyk kiekvieną kapeiką.“

Praėjo dvidešimt metų. Sesuo ištekėjo, persikėlė į miestą, įsidarbino švariame audimo ceche; pagimdė du vaikus – mergaitę ir berniuką, ir globa bei meilė, kurią ji anksčiau skyrė broliui, atiteko jiems; seseriai ir vyrui vis ko nors stigo, jie mokėjo džiaugtis kiekvienu įgytu daiktu ar madingu deficitiniu drabužiu, kaip ir kiekvienas jaunas žmogus kad moka jais pasidžiaugti.

Po darbo ji su vyru važiuodavo savo mašina į sodą, kur turėjo namelį, ir ten darbuodavosi iki sutemų, rūpestingai purendami lysves, raišiodami medelius, skindami vaisius ar apžiūrinėdami daržoves – juos visa čia džiugino kaip vaikus: ir naujai įsirengta tvorelė, ir pirmąkart pražydusi obelaitė; vyras žiūrėdavo į ką tik pirktą daiktą, ir išsišovęs ploname kakle Adomo obuolys krusčiodavo, šitaip jis krusčiodavo ir kai jis žiūrėdavo į dailesnę moterį, valgiais apkrautą stalą, naujus baldus, – žiūrėdavo įtemptai, įdėmiai, alkio kupinomis akimis.

Pavakariais, kai seseriai berausiant lysvę įskausdavo nugara ir ji išsitiesdavo, abiejose rankose laikydama kuokštus žolių, jie visuomet atsigrėždavo į vakarus, į Debesijos pusę, plytinčią už šimtų varstų, apgaubtą dulsvo švytėjimo ir kartu tarsi košiamą saulėlydžio liepsnos žvarbumo; ta šviesa užliedavo visą sodelį. Jos pirštai nejučiomis suspausdavo žolės kuokštelius; stovėdama kaip kaimietė, kiek pražergtomis tvirtomis kojomis, ji žiūrėdavo į Debesiją, o prie plokščiapėdžių kojų buvo pliki akmenėliai, sausi molio grumstai. Ji pašaukdavo vyrą, apsikabindavo jo kaulėtą alkūnę, ir jie pamažu eidavo prie savo mašinėlės, bet Debesijos šviesa siekdavo aukštus blokinio namo laiptus, deficitinius, per tokį vargą įsigytus baldus. Tačiau jei kas užsimindavo apie jos broį, sukdamą nuo pašnekovo akis, sakydavo, kad jis visuomet buvęs keistas, jos širdis jautusi... Dėl jo dažnai apturėdavusi gėdą, jam ten ne taip jau blogai, prieš metus, ne, prieš dvejus, nuvažiavusi ten su vyru, žinoma, savo mašinėle, – ir valgyti duoda, ir apskalbia, o kurgi mes jį dėtume, šnekėdavo, ir jos rankose atsidurdavo koks daiktas – tai mežginys, tai meškiukas kapeikoms taupyti, tai pipirinė, ir kalba netrukus nukrypdavo į daiktus.

Dvaro rūmus, kur buvo ūkio centras, fermos, pavertė senelių namais. Suremontavo, išdažė pastatus, išžvyravo mašinų išmurkdytą kiemą, nurinko geležis, motorų griaučius, išvalė tvenkinį, užtvėrė pinta vielų tvora, įleido keletą pakirptais sparnais gulbių bei ančių. Tačiau senasis sodas liko toks pat apleistas, sulaukėjęs, ir žvarbiais pavakariais virš jo klykaudamos sukosi varnos; jame daug sausų blizgančių bežievių kamienų, šakų. Visa čia skendi varnalėšose, ant senų rūsių, į kuriuos verčiamos visokios atliekos, keroja erškėtrožės, po šiukšlynus zuja benamės katės ir šunys.

Čia beveik visuomet tyvyro rimtis, kurią sudrumsčia tik pieno bidonus atvežusios mašinos borto trinktelėjimas ir darbininkų, velkančių maišus, mėsą, šukčiojimai; pilki chalatai vaikštinėja nušlavinėtais takeliais, kiti iriasi su vežimėliais į saulės atokaitą, kur sėdi ant suoliuko ir skaito laikraštį; kas triūsia darže arba šnekučiuojasi, sukišę rankas į plačias chalatų rankoves, kas stoviniuoja palei prūdą, lesina gulbes ir ančiukus, žiūri į juodas parko uogas, svyrančias kitame krante prie vandens, kartais iš krūmų išnyra koks žvirblis, maitina ir jį, kartais vanduo sukliuksi kiaurymėje tarp kranto medžių šaknų – žiūri į tas kiaurymes, į vandenį, juodą, pašvinkusį, piktą, arba į šiltą pakriūtės atokaitą, kur nežinia iš kokio meto – vasaros ar rudens – dūzgia debesys uodų, tavaruoja saulės ratilai.

O jam čia žvarbu. Siaustydamas į pilką chalata, jis braunasi per avietyną ir erškėčių brūzgynus, griūva ant Kupstų, įsipainioja į aprūdijusią spygliuotą vielą, glaustosi už medžių kamienų, o virš jo galvos retkarčiais klykteli koks paukštis, slaugė šaukia jį valgyti, bet jos balsas subyra, pavirsta šviesos plėnimis ir nukrenta į tas varnalėšas, čia tokie klevai, čia saulės dryžiai, čia toks nejaukus geltonis – persišviečiantis arba purvinas, parudavęs, šviesa čia krinta pluoštais – į laukymes, kur yra nuodingų uogų, štai ten rožės plieskia nuo kupsto, ten saulė šiltesnė, o čia...

Jis glaustosi prie apširusių sienų, ilgai žiūri į veidrodinio prūdo vandenį, į tas išdidžias gulbes, į jų atspindį, į atspindžius klevų geltonio, ir jo mintys ten... Pro retėjančius klevo lapus prasišviečia molio kalvos, įkypį spinduliai muša į moterų, raunančių cukrinius runkelius, nugaras.

Jis mena, kaip dar vaikas eidavo į Debesiją pas seserį, kur kitados šildydamasis prie pečiuko skaitydavo seseriai Fildingą, šūkčiodavo beribio entuziazmo žodžius, o jo balsas tirpdavo prietemoje, ir jose švietė kelio ruoželis...

Niekas nežino, kas yra Debesija; jis žino, kad ten buvo prieklėtis, ten buvo sandėliai, ten gulėjo girnų akmuo, ten bernai kilnodavo geležis, niekas negirdi buliaus baubimo, alkanų karvių maurojimo, nemato iš tvarto išeinančios sesers; niekas nežino, kas jam yra Debesija – meilė, viltis.

Šitas vaikas kitados visus stebino savo gabumais. Ilgainiui iš jo teliko akys, alkanos, godžios kaip nepasotinama mintis, kaip geismas. Visus daiktus, visus pavidalus, net matematinės formules, kurias jis spręsdavo be paliovos ir vaikščiodamas, ir apmiręs už stalo – ypač kai jį paliko skaudžiai apvylusi mergina, – viską jis tarsi paženklindavo savo būtimi, formulės tarsi ieškojo, šaukėsi jo, prašėsi išsprendžiamos, atspėjamos; kai kurias jis atspėjo, kai kurioms davė gyvybės impulsą ir galėjo tapti nemirtingas, bet nebaigė; jo darbo vadovas, raumeningas jaunas brunetas, pasinaudodamas juodraščiuose primargintom jo formulėm ir pastabom, padarė didelį atradimą. Jo neeilinis darbas plačiai žinomas, tačiau ten nėra pavardės žmogaus, kuris pirmas suprato, atrado. Jis nespėjo, jam pristigo jėgų. Godi mintis jį surijo visą. Teliko vien akys, vaikiškai tyros ir gilios. Jis buvo nublokštas, jis buvo atskirtas, jis nieko nebesupranta, net savo vardo nebežino. Jis stūksa kaip stiebas, titaniškas, beveik genialus, iš visa, kas genialu, išeinantis, tenai ir dingstantis. Kas atspės jo gyvenimo mįslę kaip lygtį, kurią jis sprendė nelyginant lygtį savosios būties? Niekas apie jį negalvoja... Pamotė skaudžiai daužydavo skuduru jam per akis, pamačiusi prie knygos; jis eidavo į Debesiją, pasigėrėdamas kalnu, stūksančiu tolumoj, užlietu saulės bokštu; jis eidavo pas seserį. Atidžiai žiūrėdavo į viską, vis kas nors jį sudomindavo, ir jis ilgai negalėdavo atplėšti akių. Jis nugramzdindavo savin visus daiktus, veidus; jam buvo gaila skirtis su tuo, ką pamato, išgirsta, sunku buvo skirtis su seseria, jis ilgai negalėjo užmiršti savo mylimosios, jos veido, akių, rankų, suknelės; jam atrodė – ji tokia trapi, švelni ir bejėgė, jis girdėdavo, kaip jos jaunoji, aukštai besikilnojančioji krūtinėj tuksi, spurda, veržiasi pas jį jos širdis, bet ji begėdiškai jį apgavo; ji viską jam meluodavo, ji šaipydavosi iš jo, ji nuėjo pas kitą, kuris ją niekino, tyčiojosi iš jos kaip išmanydamas. Tačiau ji nė nemanė grįžti. Ji niekada jo neprisimindavo. Ji jau seniai buvo nuėjus, tačiau jam atrodydavo, kad ji stovi greta jo balta suknete, pasirėmusi rankomis į stalą, laukia, kol jis baigs spręsti lygtį, – šitaip ji yra vieną kartą stovėjusi prie jo stalo skaitykloje, ten ji ir pasiliko visiems laikams. Jo visuomet kažkas laukdavo, laukdavo kažkas geras, švelnus. Laukdavo Debesija. Molio kalvos. Sesuo. Kažkas jį godojo, puoselėjo ir saugojo, bet... Kartais jis vogčiomis įsigauna į tą kambarį, žiūri į parko medžius, molio kalvas...

Niekas čia nežino, kaip jis eidavo į Debesiją, niekas nežino, kad jis čia gyveno, o jeigu ir žinotų, neteiktų tam jokios reikšmės. Tačiau žino medžiai, žino sienos, žino ilgas prieklėtis, kurio nebėra, visa, ko čia nebėra, žino, gyvena su juo, jį godoja; kartais jis glosto tas sienas, glaudžiasi prie medžių, jaučia kažką esant šito namo tamsoj. Ji laukia, klausosi. Verkia.

Norbertaini, Norbertaini, ir kam tu šitaip eidavai į Debesiją, šitaip džiaugdavais ją išvydęs, argi nematai, Norbertaini! Kartais šaukia jam kažkas naktimis, šaukia iš pačių jo esybės gelmių, šaukia, vildamasis pažadinti. Tavo paties gyvybė šaukia tave, Norbertaini. Argi negirdi? Sausas, skeldėjantis kūno lukšte... Norbertaini... Mes ieškome tavęs, Norbertaini... Kas jūs? – klausia jis, bet stora krypuojanti seselė jau šnopuoja prie jo su švirksmais...

Jis dažnai eidavo į Debesiją, tačiau iki miestelio, kuris viliojo labiausiai, kažkodėl taip ir neprisiruošė nueiti, nors jis buvo tik už keleto kilometrų, beveik regimas iš dvarvietės, jaučiamas visą laiką.

LAUKAIS NUBĖGA ŠEŠĖLIAI

Jie sėdi klojimo pašiūrėj ant šieno ir kalbasi. Kai balsai nutyla, girdėti, kaip šniokščia lietus. Jau kelinta diena lyja ir lyja. Pažliugę visi keliai, šlapi uogienojai, ant rudos baravyko kepurės tykšta lašai, ant apkerpėjusio akmens šilo pakriūtėj... Dangus apniukęs, žemas. Mažasis sėdi padėjęs ant plikų kojų smakrą ir didelėm akim žiūri priešais save. Vyresnysis nugara atsirėmęs į klojimo sieną. Tik ką nuskambėjo duslus, perdėm vyriškas jo balsas, ir dabar tegirdėti, kaip šniokščia lietus.

Klojimas stovi ant kalvelės. Prieš kelias dienas, kai buvo giedra, nuo čia matėsi laukas, beržynas, ražiena. Dabar viską uždengė lietaus širma. Viską iš jų pasiglemžė lietus. Aplytas guli pašalėj kastuvėlis, nebaigti kalti ratukai. Neaiškūs, vos įžiūrimi beržynėlio kontūrai, o upės skardžio ir girios visai nematyt. Iš ten girdisi tik pratisas šniokštimas.

Vasaros vakarais nuo girios skardžių dažnai ataidi kirvių pošėkėjimas, o speigo naktimis, kai eglės styro nekrusteldamos, sukklusios, o į baltus, išmirusius žemės plotus žiūri mėnuo, ant skardžių tupi vilkai ir staugia. Sklinda įvairiausios kalbos apie tą girią. Ko tik nenutikdavo ten sodiečiui, vėlyvą metą keliaujančiam per girią. Dabar ir ant tų skardžių be perstojo pila lietus.

Žmonės kalba, kad jeigu šitaip ilgiau lis, bus tvanas. Suplūktos avižos, kviečiai, net bulvienojai išvartyti, neduok Dieve tokių liūčių. Kitas, apsigaubęs sėmėga, apeina savo laukus, apžiūri daržus ir nusiminęs kiūtina atgal, užsuka į klojimą pažiūrėti, ar nevarva ant šieno, pakinktų... Vaikai žino: kambario kertėj sėdi tėvas paniurusiu veidu ir skaito senus laikraščius. Ant lovos barškina rožančių jo motina, devyniasdešimties metų senutė. Netardama nė žodžio, prie krosnies sukalojosi motina, dėlioja suplautus indus, stumdo puodus. Judesiai lėti, tingūs. Pakelia kokį puodą, vėl pastato į vietą. Aišku, ruoša baigta. Šitaip ji elgiasi, neturėdama ko veikti, o gal privengia tėvo, nes tasai dar ims kalbėti apie nebaigtus darbus, apie suplūktą vasarojų. Gali nei iš šio, nei iš to ir užrėkti ant jos, vaikų. Todėl pavalgę jie patyliukais išslenka pro duris, ir jau visas pusdienis, kaip sėdi klojime. Klojimas – tikroji būstinė. Čia jie eina slėpynių, šaudo iš lankų į taikinius. Paviečio kertėje, kuri užversta akėčiom, ratais ir šiaip visokiu šlamštu, įsirengė slėptuvę. Pralendi pasieniu pro dobilų prėslą į patį galą ir atsiduri gana erdviame kampely. Nušluotas padas, staliukas iš lentų, ant jo pridėliota visokių geležgalių. Anksčiau jie čia ir valgydavo. Atsinešdavo kokį sūrio ar kumpio bryžą, ketino net dideles maisto atsargas sukaupti, tačiau sandėlį aptiko pelės. Tada jie įtaisė spąstus, ėmė tykoti su lankais. Kaip išmanydami gerino, puošė savo slėptuvę, rodės, galo nebus. Po kiekvieno pertvarkymo jų būstinė tobulėjo, tačiau koks tai buvo darbas! Kiek reikėjo atsidėjimo, išmonės kruopštumo! Iš pradžių jie išsipešė tik vieną landą, vėliau pasirodė, kad jos per maža. Paskui sugalvojo tunelio sienas iškloti lentikėmis, o padą išgrįsti akmenimis. Vos tik šitas projektas buvo įgyvendintas, išaiškėjo mažytis apsiskaičiavimas – akmenys nepakenčiamai badė kelius. Todėl sugalvojo padą iškloti samanomis.

Be to, jiems kilo dar vienas išmintingas sumanymas – prie įėjimo ir išėjimo padaryti laiptelius. Iš pradžių vienos pakopėlės, paskui – dviejų, galop neužteko ir tiek. Nusprendė padaryti penkių pakopėlių, kaip klėties. Taip, būstas darbo reikalavo daug, net pailsėti nebuvo kada. Priguli ant ką tik įrengto guolio, pasiklausai, kaip beržo viršūnėje užauja vėjas, pasidžiaugi savo rankomis sukurtu pavėsiu, pro užmaskuotus langus prasiskverbianti šviesa ir nė pats nepajunti, kaip imi ką nors tobulinti, nes viską galima įrengti kur kas geriau, taip gerai, kad atsigultum ir jau niekad nebeišlįstum, kad viso kaimo vaikai bėgtų pažiūrėti, o svarbiausia – kad pats stebėtumeisi savo kūrinium. Todėl reikia dar padirbėti, plušti be poilsio, be atvangos, nė akimirką nenuleidžiant rankų – toks žiaurus ir nepermaldaujamas buvo tobulybės šauksmas. Jis budino juos naktimis. Staiga tyliais vidurnaktiais pasigirdavo klyksmas. Pašokęs

iš miegų, mažylis imdavo šūkalioti, kad ant jo užvirtusi siena, kad į būstinę įsiveržė vagys... Kartą jis pašoko ir vidurnakty su apatiniais leidosi prie klojimo. Laimė, pasivijo motina. Tačiau ir sučiuptas vis dar spardėsi, kažką vis aiškino, tik išgąsdinta motina niekaip negalėjo suprasti ką.

Kai pagalvoji, net keista – tiek triūsta, o vis dar ne laikas išsitiesti palaimingam prieglobsty, vis dar kažko stinga ir stinga. Purvini, susidrasę, jie sugriždavo pritemus namo, godžiai griebdavo duonos riekutę, suleisdavo į ją dantis, tačiau, nespėjus nė kąsnio nuryti, vėl pašaukdavo juos neatidėliotinas darbas, vėl jie sėlindavo pro duris. Kartais taip nusiplūkdavo, kad užsnūsdavo čia pat, užstalėj...

Šitaip triūsė jie keletą mėnesių. Pamažu įkarštis vėso, statybos ir pertvarkymo darbai buvo nebe tokie spartūs, tiek daug vilčių žadinęs sumanymas staiga ėmė rodytis beprasmiškas...

Kartą vyresnysis brolis nei iš šio, nei iš to išardė sienas, išmėtė spąstus pelėms gaudyti. Mažasis apstulbęs žiūrėjo, žiūrėjo, pagaliau neištvėrė ir pravirko. Paskui pagrasino apskūsiąs tėvui. Tėvas mat visuomet jį užtardavo, kartais neleisdamas vyresniajam nė pasiteisinti. Tačiau šįkart mažasis abejojo, ar taip bus ir dabar. Tikriausiai klius abiem. Todėl skųstis nė negalvojo, tik grasė. O kai gąsdinimas nepadėjo, ėmė įrodinėti, kad daugiausia darbavosi jis, kad vyresnysis neturįs teisės taip elgtis. Šis tiktai juokėsi ir su piktu pasitenkinimu draskė visa, ką mažasis taip stropiai buvo sukūręs. Tą pertvėrimą, kurį jis klūpodamas lipdė prieš kelias dienas iš molio, dabar spardė nuožmi brolio koja. Jų darbo įrankiai, net maisto atsargos, – viskas zvimbė pro susigūžusio mažylio galvą, tiško jam į akis smėlis. Neištveręs mažasis griebė po ranka pasitaikiusį lentgalį ir, klaikiai spiegdamas, puolė savo brolių. Šis, išgąsdintas gal ne tiek jo smūgių, kiek spiegiimo, puolė laukan. Visą dieną iš paviečio sklido prislopintas mažojo inkštimas.

Po kelių mėnesių jie susitaikė. Vyresnysis mažąjį įtikino, kad būsto statyba – vaikų žaidimas. Tikri vyrai turi vaikščioti persimetę per petį lankus, jodinėti arkliais... Susimąstęs klausėsi jaunesnysis ir linkčiojo galvą – galėjai manyti, kad jis tebepyksta. Tik kai brolis padarė jam lanką, nukalė iš uknolio smailią tiesų ietigalį, kai ant klojimo durų anglimi nubrėžė apskritimą, kai iš įtempto lanko tiesiausia linija ir nepaprastu greičiu nuzvimbė į taikinį strėlė, dusliai caktelėjo į patį centrą ir giliai susmego į medieną, tik tada jis viską užmiršo. Dabar nuo ryto iki vakaro nieko daugiau neveikė, tik plojo uknolių galvutes, galando strėles, darė įvairiausio dydžio ir storumo lankus. Tai irgi nelengvas darbas. Apsiginklavusius lankais, apsikaišiusius strėlėmis, juos netikdavo žalias miško prieglobstis. Ilgo bėgiojimo išvarginti, jie krisdavo į ūksmingą žolę, ir virš jų galvų pasigirdavo senųjų pušų ošimas. Aukštai dangumi plaukė lengvi debesys, kartais paauksinti besileidžiančios saulės, kartais balti kaip pienės pūakai. Vakarop jie užkopdavo ant aukščiausios kalvos. Po jų kojomis tamsus miškų masyvas. Į pietus ir šiaurę – laukai, kai kur vingiuoja vieškelio juosta. Ant neaprėpiamų žemės plotų saulė meta paskutinius spindulius. Į slėnius leidžiasi šešėliai. Buvusių karų gaisrai dar veržiasi iš už miško, atsimuša taikiame tolimos pirkios lange. Į naktį grimzta ir Užpelkių miestelio stogai. Jo bažnyčios varpas kartais pavakariais skamba net jų kaime. Tada žmonės kalba, kad bus giedra. Tie varpai skambino ir prieš karą, ir tada, kai gretimam kiemely kilo gaisras... Lietingomis rudens dienomis, kai darbai baigti, kaimo moterys važiuoja per miškus į tą miestelį karšti vilnų. Suaugę kalba, kad per karą ten susprogdino tiltą, kad yra nedidelis malūnas. Kai uždaromos užtvankos, – šeštadienių pavakariais ir sekmadieniais, – vanduo upėje nusenka. Tėvas persimeta per petį tinklą ir eina žvejoti. Kol kas tame miestelyje jie dar nebuvo, nė vienas nematė nei sugriauto tilto, nei malūno. Jie apžiūrinėjo ten sukarštas vilnas, uostė karštus, tik ką iš to malūno atvežtus miltus – taip pakvimpa, kai ant akmens ploji uknolio galvutę. Kartais nuo aukštesnių kalvų pasimato baltas miestelio varpinės bokštas, raudoni čerpių stogai. Vos jie tai išvysta, tuoj kalbos nutyla. Artimiausios vietovės skendi šešėly, o ten toli džiugūs saulėti plotai – pievos, vieškelio juosta, upės slėnis...

Kartą jie matė štai ką. Praplaukė tik ką gaiviai nulijęs debesis, saulėj sužvilgo laukai, ir staiga ten, virš miestelio sušvito milžiniškas vaivorykštės lankas, ant bokštų ir ant stogų ten purkštė lietūs.

Sulėtas erdvės ruožas dar skiria miestelį nuo jų kaimo. Bėgantys laukais ir giriom debesų šešėliai palieka juos stovėti ant aukščiausio apylinkėj kalno. Net lyjant jiems šviečia aštriabriauniai bokštai, skardžiai ir tiltai... Prisimerkęs, pasviręs į priekį, žiūri į juos mažylis iš klojimo pašiūrės...

Bronius Radzevičius, *Link Debesijos*, Vilnius: Vaga, 1984, p. 369–379, 40–45.